

KAPITOLA I.

ETHNICKÁ OBDOBÍ

Vývoj lidstva od nejnižšího bodu stupnice — Doklady poskytují vynálezy, objevy a zřízení — Dva plány správních soustav — Soustava rodová a společenská, jejímž výsledkem je rodová společnost (societas) — Soustava politická, jejímž výsledkem je stát (civitas) — Prvá založena na osobách a rodové organizaci, druhá na území a majetku — Prvá je správní soustavou pravěké společnosti, druhá moderní neboli civilisované společnosti — Jednotnost lidských zkušeností a poznatků — Ustanovení ethnických období

Nejnovější výsledky bádání o dávném stavu lidského plemene směřují k závěru, že lidstvo počalo svou dráhu na nejnižším bodě vývojové stupnice a propracovalo se z divoštví k civilisaci pozvolným hromaděním experimentálních zkušeností.

Jako nelze popírat, že části lidstva žijí na stupni divošském, jiné části na stupni barbarském a opět jiné na stupni civilisace, právě tak nepopíratelným se zdá i to, že tato tři odlišná stadia na sebe navzájem navazují a vytvářejí přirozenou a zákonitou vývojovou řadu. Je také pravděpodobné, že tato řada má historickou platnost pro vývoj celého lidstva, a to až k stupni, kterého každá jeho jednotlivá větev právě dosáhla. Nasvědčuje tomu všeobecná platnost podmínek, za nichž vývoj probíhá, jakož i skutečnost, že některé větve lidstva už prošly dvěma nebo i částí třetího z těchto stadií.

Na následujících stránkách se pokusím předložit další důkazy o primitivnosti dávného stavu lidstva, o postupném vývinu jeho duševních a morálních schopností na základě získávaných poznatků a zkušeností a o jeho dlouhém zápasu s překážkami, stojícími na jeho cestě k civilisaci. Zčásti je odvodím z velké řady vynálezů a objevů, které vroubí celou cestu lidského pokroku; hlavně však z rodinných zřízení, která jsou výrazem přirozeného vývoje jistých společenských idejí a emocí.

Sestupujeme-li zpět po cestách pokroku do dávnověku lidstva a vylučujeme-li postupně v tom pořádku, jak se objevovaly, jednak všechny vynálezy

a objevy a jednak všechna zřízení, můžeme zjistit, že vynálezy a objevy jsou ve vztahu přímé závislosti, kdežto zřízení nejsou na sobě přímo závislá. Zatím co první vytvářejí více méně přímou a souvislou linii, druhé se vyvíjely z několika primárních myšlenkových zárodků. Novodobá zřízení mají své kořeny v barbarství, do něhož byly jejich zárodky přeneseny z předchozího období divoštví. Prošly vývojem, trvajícím věky, a vznikaly jak za mocného krveprolévání, tak i působením logického zákona vývoje.

Je tedy třeba věnovat pozornost dvěma na sobě nezávislým řadám výzkumů. Jedna vede přes vynálezy a objevy, druhá přes prvotní zřízení. Na základě poznatků, které takto získáme, podaří se nám snad vyznačit hlavní stadia lidského vývoje. Důkazy budeme čerpat hlavně zé zkoumání rodinných zřízení,*¹⁾ kdežto odkazy na ty počiny, které mají vyhraněnější intelektuální charakter, budou obecnějšího rázu a až druhořadého významu.

Fakta ukazují, že jisté ideje, emoce a snahy se utvářely postupně a procházely povlovným vývojem. Nejvýznačnější pak mohou být generalisovány jako výsledky přirozeného rozvoje těch příslušných jednotlivých idejí, s nimiž jsou ve spojení. Kromě vynálezů a objevů jsou to tyto:

1. Obživa
2. Správní zřízení
3. Jazyk
4. Rodina
5. Náboženství
6. Domácí život a architektura
7. Vlastnictví.

1. Obživa vzrostla a zdokonalila se řadou po sobě následujících výrobních způsobů, zavedených v dlouhých časových intervalech a souvisících více nebo méně přímo s vynálezy a objevy.

2. Zárodek správního zřízení je nutno hledat v rodové organizaci na stupni divoštví, a dále pak sledovat přes pokročilejší formy této instituce až k ustavení politické společnosti.

3. Lidská řeč se patrně vyvinula z nejprimitivnějších a nejjednodušších forem vyjadřovacích. Řeč posunková neboli řeč pomocí znamení, jak ji uvádí Lucretius,¹⁾ předcházela nezbytně řeči artikulované, tak jako myšlenka před-

*¹⁾ Je nutno upozornit, že toto Morganovo pojetí je ve své podstatě chybné a nedůsledné. Lewis H. Morgan jakožto živelný materialista nebyl s to skloubit vývoj výrobních sil s vývojem výrobních vztahů, takže vznikly dvě samostatné paralelní linie, jak vidíme nejlépe v sestavení jeho příruční „tabulky“ (viz str. 448—452). — Pozn. redaktora.

¹⁾ De rerum natura, V, 1021—1023:

Et pueros commendarunt muliebrique saeculum,
vocibus et gestu cum balbe significarent,
imbecillorum esse aequum misererier omnis.

Dokonce ženu a děti muž sousedu v ochranu svěřil,
najevo dáváje prostě buď posunkem nebo svým hlasem,
že jest potřeba s těmi, kdo slabí jsou, míti vždy soucit.

[Lucretius, O přírodě (De rerum natura). Přeložil Josef Kolář, Praha 1948, str. 189.]

cházela řeči.*¹⁾ Jednoslabičná řeč předcházela víceslabičné a víceslabičná předcházela řeči složené z celých slov. Lidská inteligence — bez vědomého úmyslu — rozvinula artikulovanou řeč užitím hlasivkových zvuků. Tento obsáhlý předmět je předmětem samostatného odvětví vědy a nespadá do oblasti tohoto bádání.

4. Pokud jde o rodinu, jsou stadia jejího vývoje ztělesněna v systémech pokrevnosti a sešvagření a ve zvyklostech týkajících se sňatku. S jejich pomocí můžeme bezpečně sledovat vývoj rodiny několika různými formami, které na sebe navazují.

5. Otázka vzniku a vývoje náboženských idejí je spjata s tak základními potížemi, že asi nikdy nebude možno podat tu dokonale vyhovující výklad. Náboženství souvisí tak široce s představivostí a emocionální přirozeností člověka, a v důsledku toho se zakládá na tak nejistých vědomostech, že všechna primitivní náboženství jsou groteskní a do jisté míry nepochopitelná. Tento předmět také nespadá do plánu tohoto díla, a zabýváme se jím jen potud, pokud může přispět k podepření některých tvrzení.

6. Architektura obydlí, která souvisí s formou rodiny a způsobem rodinného života, poskytuje téměř úplný obraz pokroku od divoštví k civilizaci. Její vývoj můžeme sledovat od divochovy chýše přes společné domy barbarů k domu pro jednotlivou rodinu u civilisovaných národů, i se všemi přechodnými články, které spojují začátek tohoto vývoje s jeho koncem. O tomto předmětu bude pojednáno příležitostně.

7. Idea vlastnictví se utvářela v lidské mysli pozvolna a zůstávala po nesmírně dlouhou dobu ve stavu zrodu a nevyspělosti. Zrodila se sice už ve stadiu divoštví, avšak potřebovala veškerou zkušenost tohoto období a následujícího období barbarství, aby se rozvinul její zárodek a aby se lidský mozek mohl připravit na přijetí jejího omezujícího vlivu. Převážení lidské touhy po majetku nad všemi ostatními vášněmi označuje počátek civilizace. Vedla lidstvo nejen k překonání překážek, které stály v cestě civilizaci, nýbrž i k ustavení politické společnosti na základě území a vlastnictví. Kriticky prozkoumat a poznat vývoj ideje vlastnictví znamená poznat v mnohém ohledu nejpozoruhodnější část duchovních dějin lidstva.

Mým úkolem bude snést důkazy o tom, jak lidský pokrok probíhal v těchto několika liniích a v posloupných ethnických obdobích, jak se obráží ve vynálezech a objevech a ve vývoji ideje správního zřízení, rodiny a vlastnictví.

Zde je možno předeslat, že všechny formy správních soustav lze převést na dva základní plány, uijeme-li slova plán v jeho vědeckém významu. Ve

*¹⁾ Lewis H. Morgan uvádí tuto thesi na základě dohadu starořímského živelně materialistického filosofa Tita Lucretia Cara. O posunkové „řeči“ jakožto předcházející jazyku zvukovému, mluví na př. i Morganův vrstevník Edw. B. Tylor. Předpoklad o prioritě jazyka gest před jazykem zvukovým se stal posléze jednou z hlavních thesí nemarxistického „nového učení o jazyce“ akad. N. J. Marrá a jeho stoupenců. Toto stanovisko Marrovo bylo kategoricky vyvráceno J. V. Stalinem v díle „Marxismus a otázky jazykovědy“. — Pozn. redaktora.

svých základech se tyto dvě výsledné soustavy zásadně liší. První — podle časového pořádku — je založena na osobách a na čistě osobních vztazích a můžeme ji označit jako rodovou společnost (*societas*). Základní jednotkou této organizace je rod. Z toho potom — v prvotním období — vznikala postupně tato integrační stadia: rod, fratérie, kmen a konfederace kmenů, které dohromady tvořily lid nebo národ (*populus*). V pozdějším období vystřídalo konfederaci kmenů, žijících na samostatných územích, splynutí kmenů v národ, obývající společně území.*) Taková byla na dlouhé věky po tom, co se objevil rod, v podstatě universální organizace pravěké společnosti a tak se u Řeků a Římanů uchovala i po nástupu civilizace. Druhá soustava je založena na území a vlastnictví a můžeme ji označit jako stát (*civitas*). Základní jednotkou této soustavy je obec nebo městský obvod, vyznačený mezníky a hranicemi, spolu s majetkem, který obsahuje, a konečným výsledkem politická společnost. Politická společnost je organizována na podkladě územním a jedná s majetkem i osobami prostřednictvím územních vztahů. Postupnými integračními stadii jsou: obec nebo městský obvod, jako základní jednotka organizace, okres nebo provincie, které představují spojení obcí nebo městských obvodů, a posléze národní prostor neboli země, která je spojením okresů nebo provincií. Obyvatelstvo každého tohoto prostoru se organizuje v politické těleso. Řekové a Římané museli vynaložit všechny své schopnosti — a to již dospěli k civilizaci — aby vynalezli obec a městský obvod. Dali tak vznik druhé základní správní soustavy, která trvá u civilisovaných národů dodnes. V pravěké společnosti nebyla tato územní soustava známa. Svým vznikem určila hraniční čáru mezi pravěkou a novodobou společností.

Dále můžeme poznamenat, že rodinné instituce barbarických nebo dokonce i divošských předků lidstva se stále ještě vyskytují u některých částí lidstva v takové úplnosti, že s výjimkou nejprimitivnějšího období jsou jednotlivá stadia vývoje docela dobře zachována. Jsou dosud doložena organizací společnosti na podkladě pohlaví, pak na podkladě příbuznosti a konečně na podkladě územním; posloupnými formami manželství a rodiny a systémy pokrevního příbuzenství, jež tyto formy vytvořily; odrážejí se ve způsobu domácího života a v architektuře obydlí, jakož i v pokročilosti zvyklostí, týkajících se vlastnictví a dědění majetku.

Theorie o degeneraci lidstva, která má vysvětlit existenci divochů a barbarů, není dále udržitelná. Vynořila se jako produkt mojžišovské kosmogonie a udržovala se pro svou domnělou nezbytnost, která nyní již neexistuje. Jako teorie je nejen neschopna vysvětlit existenci divochů, ale nenachází ani oporu ve faktech, nabytých zkušeností lidstva.

*) V Morganově koncepci se směšuje dosud lid (*people*), národ (*nation*) a starořímský *populus* jakožto etnická jednotka lidské společnosti epochy civilizace. Teprve klasické marxismu-leninismu jasně ukázali na to, že pod termínem *národ* můžeme chápat nikoli etnickou jednotku vycházející ze základů rodové společnosti, nýbrž etnickou jednotku vznikající v době rozkladu feudalismu a utváření kapitalistických vztahů. — Pozn. redaktora.

Vzdálení předkové árijských národů prošli, jak se lze domnívat, podobnou řadou zkušeností jako dnešní barbarické a divošské kmeny. Zkušenosti těchto národů zahrnují v sobě všechny poznatky, nezbytné k získání obrazu civilizace — antické i moderní — a části pozdního období barbarství; avšak jejich předchozí zkušenosti musí být vyvozeny především ze zjištěné souvislosti mezi prvky jejich současných zřízení a vynálezů a podobnými prvky, zachovanými dosud u divošských a barbarických kmenů.

Konečně můžeme poznamenat, že vývoj lidstva probíhal přibližně stejnými cestami, že lidské potřeby byly za obdobných podmínek v podstatě stejné a že v důsledku specifické jednotnosti mozku všech ras všeho lidstva byla jednotná i jejich duševní činnost. Toto je samozřejmě pouze dílčí vysvětlení výsledné shodnosti. Zárodky hlavních zřízení se vyvíjely již v době, kdy člověk byl ještě divochem. K dalšímu rozvoji těchto původních pojmů bylo třeba velkého množství poznatků z období barbarství a po něm následující civilizace. Kdekoli tudíž můžeme v různých světadílech zjistit souvislost mezi nynějším zřízením a jeho původním společným zárodkem, tam můžeme usuzovat na to, že příslušný lid vzešel ze společného původního pramene.

Výklad o těchto různých skupinách faktů si můžeme usnadnit ustanovením určitého počtu etnických období; každé z nich představuje určité vývojové stadium společnosti, jež se vyznačuje svým charakteristickým způsobem života. Termíny „doba kamenná“, „bronzová“ a „železná“, zavedené dánskými archeology, jsou velmi vhodné pro jisté účely a budou zřejmě i nadále vhodné pro klasifikaci předmětů podle starých výrobních metod. Rozvoj vědy si však vynucuje jiné a odlišné dělení. Kamenné nástroje nebyly úplně odloženy zavedením nástrojů železných ani bronzových. Vynález procesu tavení železné rudy dal vznik nové etnické epoše, avšak stěží bychom mohli datovat novou etnickou epochu od zavedení výroby bronzu. Ježto doba kamenných nástrojů přesahuje do doby bronzových a železných nástrojů a ježto doba bronzová přesahuje do doby železné, není možno vymezit jednotlivá období tak, aby se každé z nich jevilo jako zcela samostatné a jednotně vyhraněné.

Je pravděpodobné, že různé způsoby výroby životních prostředků, které postupně vznikaly v dlouhých intervalech, budou jednou moci poskytnout nejlépe vyhovující základnu pro toto dělení, vzhledem k velikosti vlivu, jež musely mít na vývoj lidstva. Avšak výzkumy v tomto směru zatím ještě nedospěly tak daleko, aby nám poskytly nezbytné informace. S našimi nynějšími znalostmi můžeme dospět k žádanému výsledku tak, že si vybereme jiné vynálezy a objevy, které nám poskytnou taková kritéria pokroku, s jejichž pomocí budeme pak moci určit začátky posloupných etnických období. I když toto rozdělení přijmeme jen jako provisorní, shledáme, že je výhodné a užitečné. Každé z těchto navrhovaných období je vybráno tak, aby zabíralo určitou kulturní epochu a představovalo určitý způsob života.

Celé období divoštství, o jehož nejstarší době víme velmi málo, můžeme provisorně rozdělit na tři údobí. Můžeme je nazývat starší, střední a pozdní údobí divoštství; podle společenských poměrů pak můžeme rozlišovat nejnížší, střední a nejvyšší stupeň divoštství.

Stejným způsobem se dělí i období barbarství na tři údobí, které budeme nazývat starší, střední a pozdní údobí barbarství; podle společenských poměrů pak budeme rozlišovat nejnížší, střední a nejvyšší stupeň barbarství.

Je obtížné, ne-li nemožné, nalézt taková kritéria lidského pokroku, abychom mohli stanovit počátky těchto jednotlivých údobí s absolutní platností a bez výjimek pro všechny světadíly. Pro daný účel však není nutné, aby neexistovaly výjimky. Postačí, bude-li možno roztrždit hlavní kmeny lidstva podle stupně jejich relativního pokroku na stadia, která můžeme jasně rozlišovat.

I. NEJNIŽŠÍ STUPEŇ DIVOŠŤSTVÍ

Toto údobí začalo dětstvím lidstva a skončilo používáním ryb za potravu a získáním znalosti použití ohně. Lidstvo žilo tehdy ve svém původním omezeném sídlišti a živilo se plody a ořechy. Do tohoto údobí spadá začátek artikulované řeči. Do historické doby se nezachoval žádný kmen lidstva na tomto vývojovém stupni.

II. STŘEDNÍ STUPEŇ DIVOŠŤSTVÍ

Započal používáním ryb za potravu a znalostí používání ohně a skončil vynalezením luku a šípu. Lidstvo se v tomto údobí rozšířilo z původního sídliště po větší části povrchu zemského. Na středním stupni divoštství zůstali z dosud žijících kmenů na příklad Australané a většina Polynésanů v době jejich objevení. (Postačí, dáme-li jeden nebo dva příklady pro každý stupeň.)

III. NEJVYŠŠÍ STUPEŇ DIVOŠŤSTVÍ

Započal vynalezením luku a šípu a skončil vynalezením hrnčířství. Na nejvyšším stupni divoštství se nalézaly kmeny Athabasků na území kolem Hudsonova zálivu, kmeny v údolí řeky Columbie a některé pobřežní kmeny Severní a Jižní Ameriky (ovšem v době jejich objevení). Tím končí období divoštství.

IV. NEJNIŽŠÍ STUPEŇ BARBARSTVÍ

Vynalezení nebo provozování hrnčířství — uvážíme-li všechny ostatní věci — je pravděpodobně nejvýraznějším a nejspolehlivějším kritériem, jaké jen můžeme zvolit, abychom mohli stanovit hraniční čáru — která ovšem nemůže být naprosto přesná — mezi divoštstvím a barbarstvím. Rozdílnost těchto dvou stupňů je již dlouho uznávána, nebylo však dosud určeno kritérium pře-

chodu z prvního do druhého. Všechny takové kmeny, které si neosvojily znalost hrnčířství, budeme tedy řadit mezi divošské, a ty, které hrnčířství znají, ale nemají dosud hláskovou abecedu a neumějí psát, budeme řadit mezi barbary.

První údobí barbarství započalo výrobou hrnčířského zboží, ať již původním vynalezením hrnčířského umění nebo jeho převzetím. Hledáme-li konec tohoto stupně a začátek středního stupně barbarství, narážíme na potíže, které jsou způsobeny odlišností přírodních podmínek na obou zemských polokoulích, což začalo mít po skončení období divoštství vliv na vývoj lidstva. Tyto potíže můžeme překonat tím, že užijeme několika ekvivalentních kritérií. Za postačující doklad pokroku, na jehož základě stanovíme přechod z nejnižšího stupně barbarství do středního stupně, vybereme na východní polokouli ochočování zvířat, na západě pak pěstování kukuřice a jiných plodin s pomocí zavodňování, a užívání adob*) a kamene na stavbu domů. Na nejnižším stupni byly na příklad indiánské kmeny Spojených států severoamerických východně od řeky Missouri a takové kmeny v Evropě a Asii, které provozovaly hrnčířství, ale nechovaly domácí zvířata.

V. STŘEDNÍ STUPEŇ BARBARSTVÍ

Toto údobí počalo na východní polokouli ochočováním zvířat a na západní polokouli pěstováním plodin s pomocí zavlažování a užíváním adob a kamene při stavbách, jak již bylo ukázáno. Za jeho konec můžeme stanovit vynález tavení železné rudy. Podle toho zařadíme do středního stupně na příklad usedlé Indiány v Novém Mexiku, Mexiku, Střední Americe a Perú a takové kmeny na východní polokouli, které chovaly domácí zvířata, ale neznaly železo. Patří sem do značné míry i staří Britové, i když znali užívání železa. Sousedství pokročilejších kmenů na pevnině zdokonalilo tak jejich způsob života, že daleko předstihl vývoj jejich společenských zřízení.

VI. NEJVYŠŠÍ STUPEŇ BARBARSTVÍ

Začal výrobou železa a skončil vynálezem hláskové abecedy a užíváním písma k literární tvorbě. Zde začíná civilisace. Na nejvyšším stupni barbarství byly na př. řecké kmeny v době Homérově, italské kmeny krátce před založením Říma a germánské kmeny v době Caesarově.

VII. STUPEŇ CIVILISACE

Začíná, jak řečeno, užíváním hláskové abecedy a vytvářením literárních záznamů včetně hieroglyfických záznamů na kameni. Dělí se na civilisaci antickou a moderní.

*) Adoba — vepřovice, cihla sušená na slunci. — Pozn. redaktora.

REKAPITULACE

Údobí	Stadia
I. Starší údobí divošství	I. Nejnižší stupeň divošství
II. Střední údobí divošství	II. Střední stupeň divošství
III. Pozdní údobí divošství	III. Nejvyšší stupeň divošství
IV. Starší údobí barbarství	IV. Nejnižší stupeň barbarství
V. Střední údobí barbarství	V. Střední stupeň barbarství
VI. Pozdní údobí barbarství	VI. Nejvyšší stupeň barbarství
VII. Civilisace	VII. Civilisace
I. <i>Nejnižší stupeň divošství</i>	Od dětství lidského plemene — k počátku dalšího údobí.
II. <i>Střední stupeň divošství</i>	Od obživy rybami a znalosti užívání ohně — k dalšímu údobí.
III. <i>Nejvyšší stupeň divošství</i>	Od vynalezení luku a šípů — k dalšímu údobí.
IV. <i>Nejnižší stupeň barbarství</i>	Od vynalezení hrnčířství — k dalšímu údobí.
V. <i>Střední stupeň barbarství</i>	Od domestikace zvířat na východní polokouli; na západní polokouli od pěstování kukuřice a plodin s pomocí zavodňování a od užívání adob a kamene — k dalšímu údobí.
VI. <i>Nejvyšší stupeň barbarství</i>	Od vynálezu tavení železné rudy a užívání železných nástrojů — k dalšímu údobí.
VII. <i>Civilisace</i>	Od vynalezení hláskové abecedy a užívání písma — až do dnešních dob.

Každé z těchto údobí má zvláštní kulturu a projevuje se více méně zvláštním a svérázným způsobem života. Tato specifičnost jednotlivých ethnických období nám umožňuje pojednat o každé určité společnosti podle stupně jejího relativního pokroku zvláště a učinit ji tak předmětem samostatného studia a pojednání. Skutečnost, že různé kmeny a národy na téže pevnině i v téže jazykové větvi se nacházejí ve stejné době na odlišných vývojových stupních, neovlivní nikterak hlavní výsledek našeho zkoumání, protože pro náš účel je podstatným faktem *stupeň společenského vývoje a nikoliv čas*.

Ježto užívání hliněného nádobí je pro vyznačení začátku nového ethnického údobí méně příznačné než chov domácích zvířat, výroba železa nebo užívání hláskové abecedy, je třeba uvést důvody pro přijetí tohoto kritéria. Hrnčířství předpokládá vesnický život a značnou pokročilost v jednoduchých

výrobních procesech.¹⁾ Nástroje z pazourku a kamene jsou starší než hrnčířské výrobky, protože na pravěkých nalezištích nenacházíme velmi často vedle početných zbytků oněch nástrojů žádné pozůstatky hliněných nádob. Předtím, než se pocítila potřeba hrnčířství, musela se uskutečnit řada vynálezů potřebnějších a vhodnějších pro nižší vývojový stupeň. Počátek vesnického života s určitým stupněm řízeného získávání obživy, dřevěné nádoby a nádobí, ruční tkaní z vláken lýka stromů, košíkářství a vyrábění luků a šípů se objevily před hrnčířstvím. Usedlí vesničtí Indiáni, kteří byli na středním stupni barbarství, jako Zuňiové, Aztékové a Čolulané vyráběli velké množství hliněných nádob nejrůznějších tvarů a velmi dobré jakosti; částečně usedlí severoameričtí Indiáni, kteří byli na nejnižším stupni barbarství, jako Irokézové, Čoktové a Čerokiové, je vyráběli v menším množství a v omezeném počtu tvarů; Indiáni bez zahradnického zemědělství, kteří byli na divošském stupni, jako Athabaskové, kmeny z Kalifornie a z údolí řeky Columbie, je vůbec neznali.²⁾ Všechny podrobnosti o hrnčířském umění a o rozsahu jeho rozšíření jsou shromážděny s obdivuhodnou badatelskou obsažností v *Lubbockově* Praehistorické době (Pre-Historic Times), v *Tylorově* Pravěku lidstva (Early History of Mankind) a v *Peschelově* knize Lidská plemena (Races of Man). Hrnčířství nebylo známo v Polynesii — s výjimkou ostrovů Tonga a Fidži (Viti-Levu) — v Australii, v Kalifornii a na území kolem Hudsonova zálivu. Tylor poznamenává, že „umění tkalcovské bylo neznámé na většině ostrovů odlehlých od Asie“ a že „na většině ostrovů Jižních moří nebylo známo hrnčířství“.³⁾ Lorimer Fison, anglický misionář, usedlý v Australii, odpověděl autorovi na jeho dotaz, že „Australané nemají tkaných výrobků, ani hrnčířství a neznají luk a šíp“. Tento poslední údaj platil také všeobecně o Polynésanech. Zavedení hrnčířství dalo vznik nové epoše ve vývoji lidstva, zlepšilo životní úroveň a zvýšilo domácí pohodlí. Zatím co nástroje z pazourku a kamene — které se objevily dříve a k jejichž úplnému využití bylo třeba věků — daly lidem kanoe, dřevěné nádoby

¹⁾ Edward B. Tylor poznamenává, že Goquet „první vyslovil v minulém století názor, že lidstvo dospělo k výrobě hrnčířského zboží tím způsobem, že lidé omazávali hořlavé nádoby hlinou, aby je chránili před ohněm, až zjistili, že hlína sama se hodí k tomu účelu, a tak se zrodilo umění hrnčířské“. (Early History of Mankind, str. 273.) Goquet vypravuje o kapitánu Gonnevillovi, který v roce 1503 navštívil jihovýchodní pobřeží Jižní Ameriky a zjistil, že „všechno jejich domácí nádobí, ba i hrnce na vaření, je ze dřeva, ale je obaleno vrstvou zvláštní hlíny, na prst tlustou, která je chrání před ohněm, aby neshořelo“. (Tamtéž, str. 273.)

²⁾ Hrnčířské výrobky byly objeveny v indiánských mohylách v Oregonu teprve před několika lety. (Foster, Pre-Historic Races of the United States, I, 152.) První hliněné nádoby praobyvatel Spojených států byly asi vyráběny v koších ze sítin nebo vrbového proutí, jichž se užívalo jako formy, která byla po utvrzení nádoby spálena. (Jones, Antiquities of the Southern Indians, str. 461.) Článek prof. R a u a „Pottery“, viz „Smithonian Report“, 1866, str. 352.

³⁾ Early History of Mankind, str. 181; Pre-Historic Times, str. 437, 441, 462, 477, 533, 542.

a nádobí a konečně stavební dříví a prkna k stavbě domů,¹⁾ hrnčířství přineslo trvanlivé nádoby k vaření potravy, která před tím byla nedokonale připravována v košících vymazaných hlínou a v zemních děrách, vyložených kůží, v nichž se vařilo pomocí horkých kamenů.²⁾

Zůstalo otázkou, zda se hrnčířské výrobky domorodců vypalovaly ohněm, či zda se prostě sušily. Prof. E. T. Cox z Indianopolis dokázal srovnáním rozborů pravěkých hrnčířských výrobků a hydraulických cementů, že „pokud jde o chemické složení, odpovídá (u hrnčířských výrobků) vcelku složení hydraulických cementů“. Poznává dále: „... všechny hrnčířské výrobky z doby stavitelů mohly, které jsem viděl, jsou složeny z aluviální hlíny a písku, nebo ze směsi hlíny a sladkovodních škeblí, rozdrčených na prášek. Hmota z této směsi má ve značné míře vlastnosti hydraulických cementů *Puzzuolani* a *Portland*, takže nádoby z ní zhotovené ztvrdnou bez vypálení, které je obvyklé v moderním hrnčířství. Úlomky škeblí nahradily hrubý písek nebo úlomky kamene, jichž se dnes užívá spolu s hydraulickým vápnem k výrobě umělého kamene.“³⁾ Podobnost složení indiánských hrnčířských výrobků se složením hydraulického cementu naznačuje, jaké překážky asi stály v cestě objevení hrnčířství a vysvětluje také pozdní dobu jeho vzniku. Přes důmyslnou domněnku prof. Coxe je pravděpodobné, že hrnčířské výrobky byly tvrzeny umělým teplem. V některých případech je to přímo dokázáno. Tak Adair, když pojednává o kmenech při zálivu Mexickém, poznává, že „dělají hliněné hrnce nejrůznějších velikostí, o obsahu od dvou do deseti gallonů,*⁴⁾ velké džbány na nošení vody, šálky, mísy, talíře, pánve a převeliké množství jiných nádob tak starobylých tvarů, že je obtížné je popsat a nemožné pojmenovat. Místo polévání je umísťovali nad veliký oheň z doutnajícího smolného borového dřeva, což uhladilo jejich povrch, zčernaly a zpevnily se.“⁴⁾

Další výhodou přesného stanovení ethnických období je to, že se bádání může speciálně zaměřit na zkoumání těch kmenů a národů, které poskytují

¹⁾ Lewis a Clarke (1805) objevili užívání prken při stavbě domů u kmenů na řece Columbi. (Travels, vyd. Longman, 1814, str. 503.) John Keast Lord našel v indiánských domech na Vancouverově ostrově „cedrový trámec z masivního stromu, otesaný kamenými dláty a sekerkami“. (Naturalist in British Columbia, I, str. 169.)

²⁾ E. B. Tylor, Early History of Mankind, str. 265 a násl. (Kameny se rozpálily v ohni a dřevěnými skřípici vkládaly do vody, až byla přivedena do varu. — Pozn. překl.)

³⁾ Geological Survey of Indiana, 1873, str. 119. Prof. Cox podává tento rozbor: Pravěké hrnčířské výrobky, „Bone Bank“, Posey Co., Indiana.

Vlhkost při 212° F	1.00
Kysličník křemičitý	36.00
Uhlíčan vápenatý	25.50
Uhlíčan hořečnatý	3.20
Kysličník hlinitý	5.00
Kysličník železitý	5.50
Kyselina sírová	—20
Organické látky	23.60
	100.00

*⁴⁾ Přibližně od 8 do 40 litrů. — Pozn. překl.

⁴⁾ History of the American Indians, Londýn 1775, str. 424. Irokézové tvrdí, že za starých časů jejich předkové vysušovali hliněné nádoby u ohně.

nejlepší příklady pro každý z příslušných vývojových stupňů, při čemž je možno přihlížet k typičnosti a názornosti zkoumání a výkladu. Některé kmeny a čeledi byly ponechány v geografickém osamocení a musely si proto vyřešit otázku pokroku vlastním duševním úsilím. Tím si také uchovaly svou kulturu a společenská zřízení v ryzi a homogenní podobě, kdežto homogennost obdobných zřízení u jiných národů a kmenů byla porušena pronikáním vnějších vlivů. A tak zatím co Afrika byla a jest ethnickou změti divoštví a barbarství, Austrálie a Polynésie byly ve stadiu ryziho a prostého divoštví, s kulturou a institucemi, odpovídajícími tomuto stupni. Americké indiánské plemeno, odlišné od všech ostatních, poskytovalo obdobným způsobem názorný příklad poměrů lidstva ve třech po sobě jdoucích ethnických údobích. Poněvadž obývalo — nikým nerušeno — jeden velký světadíl, bylo jednotného původu a mělo homogenní zřízení, dokládalo, když bylo objeveno, všechny tyto vývojové stupně, a zvláště nejnižší a střední stupeň barbarství, daleko dokonaleji a celistvěji než kterákoli jiná část lidstva. Indiáni z dalekého Severu a některé pobřežní kmeny Severní a Jižní Ameriky byli na nejvyšším stupni divoštví, částečně usedlí Indiáni na východ od Mississippi na nejnižším stupni barbarství a usedlí severoameričtí a jihoameričtí Indiáni na středním stupni barbarství. V historické době se nenaskytla žádná jiná taková příležitost získat úplné a podrobné informace o průběhu lidských zkušeností a pokroku, jehož lidstvo dosáhlo zdokonalováním svého způsobu života a svých zřízení v těchto posloupných vývojových stadiích. Je nutno dodat, že této příležitosti bylo využito jen velmi málo. Zejména nedostatečné jsou naše vědomosti o posledním z uvedených údobí.

Nestejně přírodní podmínky kontinentů vedly nepochybně k rozdílu v kultuře téhož údobí na východní a západní polokouli, avšak postavení společnosti na odpovídajícím si vývojovém stupni muselo být v podstatě podobné.

Předkové Řeků, Římanů a germánských kmenů prošli všemi uvedenými stupni, ale na scénu dějin vešli až uprostřed posledního. Z nerozlišitelné masy barbarů se oddělili asi teprve počátkem středního údobí barbarství. Z poznatků a zkušeností těchto kmenů se nedochovalo nic, s výjimkou toho mála, co se obrází ve zřízeních, vynálezech a objevech, které si přinesly s sebou a měly v té době, kdy byly po prvé podrobeny historickému pozorování. Řecké a latinské kmeny doby Homérovy a Romulovy poskytují nejlepší příklady nejvyššího stupně barbarství. Jejich zřízení si zachovala svou ryzi podobu a homogennost a na jejich poznatky a zkušenosti přímo navazuje poslední vývojový stupeň — civilisace.

Začneme-li tedy s Australany a Polynésany, pokračujeme-li přes kmeny amerických Indiánů a uzavřeme-li tuto řadu Římany a Řeky — kteréžto kmeny poskytují nejlepší příklady zmíněných šesti velkých stadií lidského pokroku — můžeme s velkou pravděpodobností předpokládat, že souhrn jejich poznatků a zkušeností představuje poznatky a zkušenosti lidstva od středního stupně

divoštství až ke konci antické civilizace. Árijské národy naleznou tudíž typ vývojové úrovně svých dávných předků pro dobu divoštství u Australanů a Polynésanů, pro nejnižší stupeň barbarství u částečně usdlých Indiánů a pro střední stupeň barbarství u usdlých Indiánů. Na tento stupeň pak přímo navazují jejich vlastní poznatky a zkušenosti na nejvyšším stupni barbarství. Kultura, zřízení a způsob života na témže vývojovém stupni jsou ve všech světadílech tak zásadně shodné, že archaickou formu hlavních rodinných zřízeních Řeků a Římanů musíme i nyní hledat v odpovídajících zřízeních amerických Indiánů, jak bude později ukázáno. Tato skutečnost je jedním z hromadících se důkazů, které stále více nasvědčují tomu, že hlavní zřízení lidstva se vyvinula z několika mála primárních myšlenkových zárodků a že průběh a způsob jejich vývoje byl předurčen a úzce vymezen co do možnosti divergence přirozenou logikou lidského myšlení a zákonitou určeností jeho schopností. Ukázalo se, že vývoj kmenů a národů, obývajících různé a spolu nespojité světadíly, byl na stejném vývojovém stupni v podstatě týž a že k odchylkám od jednotného průběhu vývoje docházelo jen v ojedinělých případech, vyvolaných zvláštními příčinami. Tento důkaz, rozvedeme-li jej, vede k závěrům, potvrzujícím jednotnost původu lidstva.

Zkoumáme-li poměry kmenů a národů v těchto různých ethnických údobích, zabýváme se v podstatě pradějinami a poměry našich vlastních vzdálených předků.

KAPITOLA II.

ZPŮSOBY OBŽIVY

Svrchovanost lidstva na zemi — Podmínkou je řízený způsob obživy — Jedně lidstvo ovládá toto řízení — Postupné způsoby obživy: I. Přírodní obživa; II. Obživa rybami; III. Obživa moučná; IV. Obživa masem a mlékem; V. Neomezená obživa pomocí polního hospodářství — Dlouhé časové intervaly mezi nimi

Důležitá skutečnost, že lidstvo začalo svou dráhu na nejnižším stupni a odtud se propracovalo výše, obráží se velmi výrazně ve způsobu, jak si na jednotlivých stupních obstarávalo obživu. Na lidské dovednosti v tomto směru závisela celá otázka svrchovaného postavení člověka na zemi. Ze všech bytostí jedině o člověku můžeme prohlásit, že dokázal neomezeně ovládnout výrobu své potravy; na počátku své dráhy neměl tuto výhodu před jinými živočichy. Bez rozšíření základny obživy by se bylo lidstvo nemohlo rozšířit na jiná území, kde nebyl týž druh potravy, a posléze po celém povrchu zemském; a konečně, bez úplného ovládnutí výroby rozmanitých druhů potravy a bez rozhojnění jejího množství bylo by se nemohlo rozmnožit v početné národy. Je proto velice pravděpodobné, že velká údobí lidského pokroku více nebo méně přímo souvisela s rozšířením zdrojů obživy.

Můžeme rozlišovat pět různých zdrojů lidské potravy. Umožnilo je právě tolik způsobů obživy, které postupně na sebe navzájem navazovaly a následovaly po sobě v dlouhých, odlehklých intervalech časových. První dva vznikly v období divoštství a další tři v období barbarství. Jsou zde uvedeny za sebou v tom pořádku, jak se objevovaly:

I. PŘÍRODNÍ ZPŮSOB OBŽIVY PLODY A KOŘÍNKY V OMEZENÉM SÍDLIŠTI

Toto thema nás zaneše zpět do nejprimitivnějšího období lidstva, kdy, slabé počtem, živil se jednoduchou potravou a obýval omezené prostory, právě zahajovalo svou životní dráhu. V tomto období neexistuje žádný výrobní způsob, ani zřízení; pouze jediná vymoženost — vynález řeči — může